

ОБЩЕСТВЕНИ НАГЛАСИ КЪМ АНТИСЕМИТИЗМА И ЕЗИКА НА ОМРАЗАТА – МНЕНИЕТО НА ШИРОКАТА ОБЩЕСТВЕННОСТ И НА ЕВРЕЙСКАТА ОБЩНОСТ

Проучването „Обществени нагласи към антисемитизма и езика на омразата“ е реализирано от Алфа Рисърч, като част от проекта „Стратегическо сътрудничество между България и Норвегия в подкрепа на международните ангажименти на България за борба с антисемитизма и опазването на еврейското наследство“, който се изпълнява от Дипломатическия Институт към МВнР. Проучването се състои от два модула: 1/национална представителна извадка сред 1000 пълнолетни българи от цялата страна на възраст 18-55г. и 2/изследване сред еврейската общност в България, 100 ефективни интервюта. Реализирано е на терен в периода 5 – 21 февруари 2022г. Въпросникът е предложен от Експертната група към проекта и съгласуван с Алфа Рисърч. Информацията е набрана чрез пряко стандартизирано интервю с таблети и посредством онлайн анкети.

Междуетническите отношения и социалните дистанции: Отношенията между етническите и религиозни общности в една страна, са изключително важен показател за интегритета и кохезията в обществото, за степента на толерантност и взаимно уважение между неговите граждани, или обратното, индикатор за ръст на напреженията и ксенофобията.

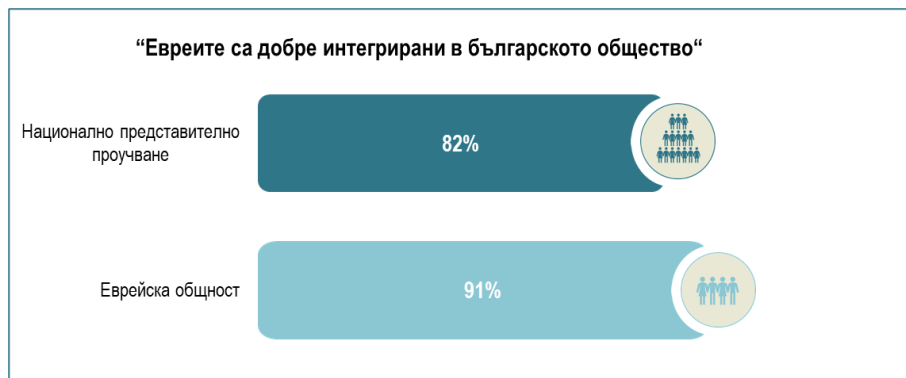
Настоящото проучване, подобно на много други преди него, показва, че междуетническите отношения в България се преживяват и оценяват като добри, с изключение на тези с ромската общност.

Отношенията между евреите и мнозинството се оценяват и от двете страни като *добри и много добри (82% от евреите и 73% от широката общественост)*, създаващи условия за интегрираност и чувство на сигурност. Не се наблюдават радикализиращи социални дистанции, нито идеологически основания за отхвърляне, враждебност, или агресия към еврейската общност. Общо 83% от широката общественост се отнасят

положително към съседството с евреи, 59% – към заемането на висши ръководни постове в България от евреи, 52% – към възможността член на семейството да сключи брак с евреин/еврейка.

Степен на интегрираност и сигурност на евреите в българското общество:

82% от широката общественост смята, че евреите са добре интегрирани в българското общество. 91% от анкетираните евреи са на същото мнение, 88% от тях заявяват, че се чувстват в безопасност в ежедневието си. От тях, половината – *напълно*, а другата половина – *в известна степен*. Свидетелство за тази сигурност в ежедневието е и фактът, че едва 11% са избягвали посещения в еврейски институции и организации, както и участия в събития, свързани с еврейската общност, от опасения за своята безопасност. За сравнение, според проучване на Европейската агенция за основните права (FRA) от 2018г. 34% от евреите в изследваните 12 страни избягват да посещават такива места, тъй като не се чувстват в безопасност.

Познаването и признанието на еврейската идентичност и принос: Една от най-устойчивите прегради срещу всяка форма на ксенофобия и антисемитизъм е познаването на „другите“, уважението към тях и разбирането, че всеки има право на свободна изява на своята етническа и религиозна идентичност. Общо 37% от широката общественост са в състояние да посочат поне един еврейски празник, като двата най-често отбелязвани са Ханука (23%) и Пасха (17%). Малко по-нисък дял (30%) посочват име, или имена на бележити българи от еврейски произход, допринесли за развитието на България. От общо 38-те посочени имена, най-популярен, с 21% посочвания, е Соломон Паси, следван от Етиен Леви, Ицхак Финци, Дора Габе и Валери Петров.

Образът на евреите в българското общество е многопластов. В него, както и при повечето стереотипи за отделните етнически общности, съжителстват позитивни и негативни характеристики. Като цяло преобладават положителните нагласи и липсва фокусирана подкрепа за най-често тиражираните пропагандни антисемитски тези.

59% от анкетираните са посочили поне една от шест позитивни характеристики за евреите, а 47% - поне една от шест негативни. Първите пет, най-често асоциирани с образа на евреите твърдения, са: *Евреите са запазили силен дух и богата култура, въпреки историческите си изпитания – 37%; Евреите имат твърде голямо влияние върху световната политика – 36%; Евреите са добре интегрирани в обществото – 35%; Евреите са предприемчиви и обичат да работят – 34%; Евреите по света са жертва на многовековна дискриминация и преследване – 21%.* Малко под 5% са посочили само негативни определения.

Езикът на омразата – разпознаване и проявление: Макар и не напълно еднозначно, широката общественост в България успява да идентифицира явлението „език на омразата“. Нивото на образование и степента на информираност са факторите с най-голямо влияние върху точното идентифициране на езика на омразата.

Сред 70% от представителите на еврейската общност преобладава разбирането, че *езикът на омразата е проблем в България*, докато в националното представително проучване така смятат 37%.

Различната чувствителност към езика на омразата оказва влияние и върху способността да се идентифицират неговите източници и конкретни проявления. Сред широката общественост доминира разбирането, че езикът на омразата обхваща преди всичко неформалното общуване и поради това остава затворен в интернет и социалните мрежи (48%), в проявите по спортни събития (37%) и надписите по обществени и жилищни сгради (29%).

Еврейската общност идентифицира в много по-голяма степен източници на език на омразата – 95% отбелязват интернет и социалните мрежи; 84% надписите по обществени и жилищни

сгради. Същевременно, близо две трети от анкетираните (64%) смятат, че езикът на омразата е проникнал и в изявите на публични личности, включително в радиото и телевизията (43%). Т.е. сред евреите е налице усещането, че явлението излиза извън неформалните граници и получава своего рода „легитимност“ чрез използването му в изказванията на публични личности и политици, вкл. в мейнстрийм медиите.

Антисемитски настроения – гледната точка на еврейската общност и на широката общественост: Редица национални и международни сравнителни проучвания показват засилено усещане за ръст на антисемитските настроения, както сред широката общественост, така и сред евреите в Европа и по света.

Настоящото проучване регистрира нарастваща тревожност сред еврейската общност и у нас от засилването на антисемитските прояви. Анкетираните са на мнение, че този ръст е по-ясно видим в Европа (90%), отколкото в България (73%).

Според проучване на Европейската агенция за основните права (FRA) от 2018г. средно около 90% от евреите в изследваните 12 държави отчитат рязко (63%) или умерено (26%) засилване на антисемитските нагласи в техните страни. На този фон оценките в България са по-умерени, но не и повод за успокоение.

Типология на нагласите: На база на статистически анализ на резултатите е направена „типология“ на носителите на антисемитски нагласи и на най-сериозните им противници. Обособени са три групи:

- Първата група, ядрото, е съставена от хората с най-радикално изразени антисемитски нагласи. Те се отличават с открито и категорично нежелание за комуникация с хора от еврейски произход и същевременно със склонност към оправдаване на различни антисемитски прояви – нередко дори и актове на вандализъм, или физическа агресия. Състои се основно от мъже – млади и в икономически активна възраст, заети основно с ръчен труд. Информират се главно от интернет и особено от Фейсбук. Относителният им дял може да бъде оценен на около 3% - 4%.
- Втората група обединява носителите на латентни антисемитски нагласи. Характеризират се с декларативна солидарност с евреите, но и силна възприемчивост към конспиративни теории за тях. Тази група обхваща не само нискостатусни, но и по-образовани хора от столицата и големите градове.

Основните им информационни източници са телевизия и интернет, вестници, радио, дори подкасти. Обхваща около 10% от анкетирания целева група.

- Третата група е на информираните и активно противопоставящите се на антисемитизма. Характеризира се с безусловно приемане на евреите и на останалите етнически общности като част от българското общество; с познаване на въпросите, свързани с Холокоста и антисемитизма; с категорично осъждане на антисемитските прояви. Състои се от високообразовани хора, на възраст между 30 и 45 г. Обхваща около 12-15 на сто от обществото.

Холокост, антисемитизъм, българският контекст – информираност, историческа памет и места на паметта: Една от най-сериозните прегради срещу повторението на мрачните исторически събития, довели до изстреблението на стотици хиляди евреи, е познаването и съхраняването на паметта за този геноцид. Проучването показва, че информираността за Холокоста, антисемитизма, антиеврейските законодателства и пр. постепенно избледнява и остава концентрирана в по-възрастните поколения.

В каква степен сте информиран по въпроси свързани с:		
	Холокост	Антисемитизъм
Много добре информиран	16.9%	12.1%
По-скоро добре информиран	41.5%	34.8%
По-скоро неинформиран	18.4%	21.8%
Неинформиран	18.0%	27.6%
Не мога да преценя	4.9%	3.8%

Национално представително проучване

Само 17% от анкетирания се самооценяват като *много добре* информирани по въпроси, свързани с Холокоста, други 42% - като *по-скоро информирани*. 37% са почти, или изобщо неинформирани.

Още по-слаба е запознатостта с явлението „антисемитизъм“. Едва 12% се самоопределят като „добре запознати“ и още 35%

като „по-скоро запознати“. 49% заявяват, че почти, или изобщо не са запознати.

Самооценката за запознатост с Холокост и антисемитизъм по възрастови групи		
Посочили: Много добре информиран		
Възрастова група	Холокост	Антисемитизъм
18-30 г.	5.9%	4.3%
31-45 г.	19.2%	12.3%
46-55 г.	22.0%	17.2%

Национално представително проучване

Налице е много ясно изразена възрастова зависимост – колкото по-млади са участниците в проучването, толкова по-неинформирани са те. Ако тази тенденция продължи, все по-голяма част от младите

поколения, а респективно и от обществото като цяло, няма да познават тези исторически събития. Което крие поне два риска: по-лесно и по-големи групи да попадат под влиянието на открита или прикрита антисемитска пропаганда и в резултат – да бъдат повторени зловещите събития от миналото. Тъй като е добре известно, че всеки, който не познава историята, е осъден да я преживее отново.

Всичко това поставя още по-остро необходимостта от изучаването на миналото, изграждането на места на паметта, съхранението на артефакти и лични истории като бариери срещу трагичното повторение на историята. И представителите на еврейската общност и широката общественост подкрепят изучаването на тези събития в училищата и университетите. Също така, 94% от членовете на еврейската общност и 53% от широката общественост одобряват идеята за изграждането на музей или постоянна изложба, включително онлайн, посветени на спасяването на българските евреи през Втората световна война.